

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СПІЛКА НАУКОВЦІВ УКРАЇНИ

Колективна монографія

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ
ВИМІРИ ІННОВАЦІЙ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Мукачево – 2025

УДК 330.341.1:001.2:316:330:338.2(02.064)

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025>

Рекомендовано до друку Вченою радою Мукачівського державного університету (протокол №1 від 29 серпня 2025 року)

Рецензенти:

ГАЛУС Олександр – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Заслужений діяч науки і техніки України.

САДОВА Ірина – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти Дрогобицького державного педагогічного університету.

ЛІБА Наталія – доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування та маркетингу Мукачівського державного університету.

Редакційна колегія:

ШВАРДАК Маріанна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, голова правління ГО «Спілка науковців України».

ПОПОВИЧ Оксана – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Мукачівського державного університету.

ІВАНОВА Вікторія – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету.

ДУДАШ Олена – доктор філософії, старший викладач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету.

M58

Міждисциплінарні виміри інновацій: від теорії до практики соціально-економічного розвитку: колективна монографія / За редакцією М. Швардак, О. Попович, В. Іванова, О. Дудаш. Мукачево: Мукачівський державний університет, Спілка науковців України. 2025. 352 с.

У монографії розглянуто теоретичні та практичні питання інноваційних процесів у контексті сучасного соціально-економічного розвитку. Акцентовано увагу на проблемах цифрової трансформації бізнесу, впровадження соціальних інновацій задля сталого розвитку, а також на широкому спектрі інновацій в освітній галузі – від стратегічного управління закладами до підготовки фахівців та застосування новітніх технологій. Відображено погляди вітчизняних дослідників на вирішення актуальних завдань у сферах економіки, соціальної політики та педагогіки в контексті побудови інноваційного суспільства.

Адресується фахівцям-практикам, науковим і науково-педагогічним працівникам, докторантам, аспірантам та студентам; усім, хто цікавиться актуальними проблемами інноваційного розвитку суспільства.

ISBN 978-617-7495-93-1

© Мукачівський державний університет, 2025
© Спілка науковців України, 2025

2.5. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами у закладі дошкільної освіти засобами спеціальної освіти (<i>Оксана Кас'яненко</i>)	129
2.6. Розвиток зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку інклюзивної групи засобами цифровізації (КП «МовоГрай») (<i>Оксана Чекан</i>)	141
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТІ: ОРГАНІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ ТА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ	157
3.1. Інноваційні підходи до формування культури безпеки в освітньому середовищі: теоретичні засади та практичні імплементації (<i>Маріанна Швардак</i>)	157
3.2. Оптимізація практичної підготовки майбутніх вчителів до організації діалогічної взаємодії у професійній діяльності (<i>Оксана Липчанко-Ковачик</i>)	170
3.3. Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до застосування фасилітаційної технології (<i>Діана Рябець</i>)	190
3.4. Традиційні та інноваційні методи викладання латинської мови в контексті студентоцентрованого навчання (<i>Лариса Миронова</i>)	201
3.5. Практичні основи формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти засобами інтерактивних технологій (<i>Тетяна Атрощенко, Олена Дудаш</i>)	220
РОЗДІЛ 4. ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ: ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ	239
4.1. Штучний інтелект і Big Data як інструменти формування індивідуальних освітніх траєкторій майбутніх вчителів початкової школи в умовах цифровізації (<i>Галина Розлуцька, Ярослав Петрина</i>)	239

4.2. Формування цифрової компетентності педагогів як стратегія інноваційної трансформації освіти в цифрову епоху (<i>Ярослав Сидоренко</i>)	250
4.3. Virtual Reality Resources in Learning a Foreign Language / Ресурси з використанням віртуальної реальності у вивченні іноземної мови (<i>Nadiia Yurko, Olha Romanchuk, Mariia Vorobel / Надія Юрко, Ольга Романчук, Марія Воробель</i>)	263
4.4. Формування готовності вчителів початкових класів до застосування цифрових технологій на уроках мовно-літературної освітньої галузі (<i>Оксана Фенцик</i>)	275
4.5. Дифузійні моделі в розділенні аудіосигналів (<i>Микита Монастирський</i>)	294
4.6. Цифрові технології як інструмент розвитку професійної ІК-компетентності вихователя закладу дошкільної освіти (<i>Вікторія Іванова, Ольга Граб</i>)	306
ПІСЛЯМОВА	320
БІБЛІОГРАФІЯ	324
НАШІ АВТОРИ	349

DOI: <https://doi.org/10.31339/978-617-7495-93-1/352.2025/201-219>

3.4. Традиційні та інноваційні методи викладання латинської мови в контексті студентоцентрованого навчання

Лариса МИРОНОВА¹⁷

***Анотація.** У даному науковому дослідженні увага зосереджена на аналізі як традиційних, так і інноваційних моделей викладання латинської мови, з особливим акцентом на можливості її дистанційного засвоєння. Авторка ґрунтовно розглядає низку педагогічних стратегій, спрямованих на активне залучення студентів до освітнього процесу, що сприяє його індивідуалізації, підвищенню мотивації та підсиленню результативності. Особливе місце у праці відведено концепції студентоцентризму у викладанні класичних мов у вищій школі. Такий підхід розглядається як ключовий чинник формування самостійного мислення, розвитку аналітичних навичок і здатності адаптуватися до динамічних змін в освітньому та інформаційному середовищі. Метою дослідження є обґрунтування шляхів оновлення традиційних дидактичних моделей шляхом інтеграції сучасних цифрових технологій і навчального програмного забезпечення, що дедалі більше визначають як повсякденну комунікацію, так і структуру сучасного освітнього простору.*

***Ключові слова:** латинська мова, граматико-перекладний метод, дистанційне навчання, студентоцентризм, інтерактивні методи, компетентності.*

Вступ. Розгортання повномасштабної війни стало каталізатором суттєвих трансформацій в освітній сфері, висвітливши нагальну потребу в більшій гнучкості освітнього процесу, його персоналізації та здатності адаптуватися до індивідуальних життєвих обставин здобувачів освіти. У цих умовах особливої ваги набуває необхідність постійної психологічної та педагогічної підтримки як здобувачів, так і викладачів. В умовах глибоких соціальних і політичних викликів принципи студентоцентричного підходу у викладанні іноземних мов не лише зберігають свою актуальність, а й стають одним із ключових чинників ефективного освітнього процесу. Вони є ключовим інструментом для збереження високої якості освіти, підтримки мотивації до навчання студентів та ефективної реалізації принципів взаємодії між викладачем і здобувачем в сучасних реаліях. Сьогодні студентоцентричний підхід – це вже не просто педагогічна стратегія; це обов'язкова умова для створення адаптивного

¹⁷ Лариса МИРОНОВА – старший викладач, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна

освітнього простору, який чутливо реагує на потреби кожної особистості. Такий підхід дає змогу зберегти безперервність та цілісність освітнього процесу навіть під час кризових ситуацій. Насамперед зазнали змін форми взаємодії між викладачем і здобувачами освіти: впровадження дистанційного або змішаного навчання висунуло на перший план необхідність урахування індивідуальних особливостей студентів, їхніх технічних ресурсів, емоційного благополуччя та здатності до самостійного навчання. Водночас у реаліях воєнного часу особливо актуалізувалося питання надання емоційної підтримки й формування психологічно безпечного освітнього середовища, навіть у форматі онлайн-комунікації. Студентоцентричний підхід до викладання іноземних мов сприяє формуванню у здобувачів відповідальності за власний освітній шлях, навчаючи аналізувати інформацію та робити власні висновки, креативному підходу до розв'язання завдань, що стимулює пошук нестандартних рішень, посиленому практичному спрямуванню освітнього контенту, забезпечуючи застосування знань у реальних ситуаціях. Такий підхід не тільки робить процес вивчення мови ефективнішим, а й готує студентів до викликів сучасного світу.

Принцип студентоцентризму у викладанні іноземних мов – це підхід, у якому здобувач знаходиться у центрі освітнього процесу, що забезпечує йому активну індивідуальну траєкторію у навчанні. Щодо цього твердження цікавою є точка зору Болотіної Є.В., яка вважає, що основними категоріями студентоцентрованого навчання є компетентності та результати навчання. Ці два терміни на сьогодні є ключовими у просторі вищої освіти. Важливим етапом реалізації принципів студентоцентризму є також розробка та впровадження системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти та освітньої діяльності із широким залученням студентів до оцінювання якості викладення кожної навчальної дисципліни (Болотіна, 2020, с. 14). У межах цього підходу здобувачі не є пасивними споживачами знань, а виступають активними суб'єктами освітнього процесу, здатними приймати рішення щодо способів, темпів та форм навчання.

Для того, щоб результативніше впроваджувати засади студентоцентризму при викладанні латинської мови, необхідно окреслити роль цієї навчальної дисципліни в загальній структурі підготовки здобувачів закладів вищої освіти. Латинська мова належить до циклу загальноосвітніх дисциплін і включена до навчальних планів бакалаврських програм за такими спеціальностями, як фармація, біологія, філологія, історія, філософія. Курс передбачає засвоєння основ граматики, ознайомлення з фаховою та науковою термінологією, опрацювання інтернаціональної лексики, розвиток навичок читання, перекладу та граматичного аналізу текстів. Значну увагу приділено також латинським афоризмам, що мають загальновідоме символічне значення у світовій культурі. Вивчення латини студентами різних спеціальностей сприяє розвитку мовної компетентності, яка є важливою для проведення наукових досліджень і осмислення теоретичних понять у культурно-інтелектуальному контексті. Більше того, вивчення латинської мови суттєво спрощує опанування багатьох сучасних іноземних мов, сприяє глибшому розумінню та засвоєнню наукової термінології. У процесі навчання здобувачі засвоюють не лише основи фонетики, лексики та граматики латинської мови, а й знайомляться з поняттям індоєвропейської мовної сім'ї. Вони визначають місце тих іноземних мов, які вивчають, а також простежують мовні зв'язки між ними. Особливу увагу приділено вмінню впізнавати латинські деривати у рідній мові, а також латинські запозичення в сучасних європейських мовах. Враховуючи специфіку викладання латинської мови за навчальними планами, для вивчення дисципліни у закладах вищої освіти основним видом є практичні заняття. Крім того, вивчення латинської мови відбувається на першому курсі, коли ще немає можливості сформувати особливі психолого-педагогічні та методологічні підходи, що матимуть на меті допомогти адаптуватися здобувачам до середовища професійної підготовки. Тому студентоцентризм є важливим для безболісної адаптації до навчання та ефективного засвоєння матеріалу з урахуванням індивідуальних потреб, темпу й особливостей кожного здобувача освіти. Принцип студентоцентризму у викладанні латинської мови може бути

застосований через ряд стратегій та методів, спрямованих на активну участь та індивідуалізацію навчання. Це, насамперед, можливість урізноманітнити формати занять, використовуючи інтерактивні лекції, презентації, віртуальні екскурсії, ігри, групові та індивідуальні проекти. Варто враховувати те, що різняться темпи засвоєння матеріалу, а також здатність сприйняття інформації. У сучасних умовах є можливість використання технологій, залучення онлайн-ресурсів, мультимедійних матеріалів та інтерактивних додатків для полегшення вивчення латинської мови. Студентоцентричний підхід дає можливість індивідуалізації навчання, надання можливостей для індивідуальних консультацій та обговорень, спрямованих на вирішення конкретних труднощів при засвоєнні дисципліни, застосування різних завдань і тестів для врахування різних рівнів знань та навичок майбутніх фахівців. Включення тем, пов'язаних із сучасністю, культурою та застосуванням латинської мови в різних галузях, дозвіл на вибір тем для дослідницьких або творчих проектів сприяють формуванню та посиленню зацікавленості вивчення мови. Активні методи навчання розвивають критичне мислення, формують самостійність та відповідальність при вивченні мови. Застосування цих стратегій допомагає створити студентоцентричне середовище, де навчання латинської мови стає більш індивідуалізованим, мотиваційним та ефективним.

Оскільки латина – це мертва мова, якою не спілкуються у сучасному світі, основна увага зосереджується на розвитку пасивного сприйняття мови, тобто на перекладі з латинської на рідну мову з акцентом на точність граматичних конструкцій і лексики. Зараз для вивчення латинської мови здебільшого застосовують звичний граматико-перекладний метод. Цей підхід застосовувався ще у XVII столітті, коли змінився статус давніх мов, зокрема латинської. Він і до сьогодні залишається досить популярним, однак має свої недоліки. Втративши функцію живого засобу спілкування через формування національних мов, латинська мова перетворилася на ознаку освіченості та науковості. Практичне застосування латинської мови, яке колись було ключовим аспектом навчання, згодом втратило свою актуальність для суспільства. Відтак вивчення латинської

мови почали розглядати передусім як освітню цінність – засіб розвитку логічного мислення та складову філологічної підготовки. Застосування цього методу вивчення латини призводить до того, що здобувачі зосереджуються на двох головних аспектах: вони вивчають граматичні форми та конструкції, звертаючи увагу лише на закінчення слів, і, постійно користуючись словником, не сприймають текст цілісно, а лише визначають граматичні форми окремих частин мови. Граматико-перекладний метод вивчення латинської мови передбачає зосередження уваги на вивченні граматичних правил та лексики з подальшим застосуванням цих знань під час перекладу текстів. Такий підхід довгий час був домінантним методом вивчення латини та інших так званих «мертвих» мов. Причина проста: головною метою навчання було розуміння написаного тексту, а не розвиток усного мовлення. Ключовими особливостями граматико-перекладного методу є, насамперед, вивчення граматики. Особлива увага приділяється засвоєнню граматичних правил, часто з використанням таблиць відмінювання та дієвідмін, схем і термінологічного апарату. Також здобувачі мають виконувати численні вправи на переклад із латинської на рідну мову та навпаки, спираючись на засвоєну граматику та словниковий запас. Робота з автентичними або адаптованими латинськими текстами є важливою складовою освітнього процесу, а розмовна практика є мінімальною. Усне мовлення латинською не розглядається як навчальний пріоритет у межах цього методу. Безперечно, використання цього методу має свої переваги. До них належить глибоке розуміння структури мови та ґрунтовне засвоєння граматики та синтаксису. Він також сприяє розвитку логічного та аналітичного мислення, адже переклад потребує ретельного аналізу, високої концентрації уваги та вміння мислити системно. Важливою є й системність у навчанні: процес розбудований за чітким планом, що базується на граматичних темах, а лексичний матеріал поступово ускладнюється. До недоліків граматико-перекладного методу можна віднести обмежений розвиток комунікативних навичок, хоча для латини це не є дуже актуальним.

Також помітною є відірваність від практичного використання мови. Орієнтир методу – письмова традиція, тому часто він сприймається як застарілий, що не відповідає сучасним потребам. Для сучасного здобувача чи не найголовнішим недоліком є монотонність, тому дехто зі здобувачів вважає засвоєння мови лише через правила, читання текстів та їх переклади є дещо втомливим або рутинним. По-перше, студент відокремлює живу мову від граматики. Засвоєння граматичного матеріалу відбувається пасивно і є неефективним для досягнення основної мети курсу – вміння читати простий латинський текст. Засвоєння лексики є складним процесом і, як правило, обмежується мінімумом, супроводжуючись надмірною залежністю від словника. У результаті рівень розуміння латинського тексту на практиці залишається низьким. Зі свого досвіду роботи в аудиторіях ми неодноразово стикалися з тим, що вся навчальна година витрачається переклад, на морфологічний та синтаксичний аналіз лише одного невеликого тексту через труднощі, з якими стикаються здобувачі, що, своєю чергою, не дозволяє рухатися далі за програмою. Іншим мінусом цього методу є те, що, попри його присутність у навчальній програмі університету, він зазвичай не дає змоги приділити належну увагу культурному складнику курсу. Це пов'язано з обмеженим часом, який заважає глибоко вивчити такі важливі аспекти, як історія та література Стародавнього Риму. Ще одним недоліком цього методу є те, що, попри наявність у навчальній програмі старшої школи, він зазвичай не дозволяє приділити увагу культурному змісту курсу з огляду на обмеження в часі – таким, як історія Риму та латинська література. У результаті, коли здобувач перекладає уривок із твору Цезаря й натрапляє на такі слова, як *consul*, *praetor* чи *legatus*, він не може скористатися контекстом для їх розуміння через брак знань про, зокрема, політичну систему Стародавнього Риму. Попри певні недоліки, граматико-перекладний метод залишається актуальним і широко застосовується, особливо у класичній освіті, де важливою є робота з латинськими текстами та розуміння мовних конструкцій античної доби. Цей метод є ефективним для навчання академічного письма та підготовки до читання фахових і класичних

текстів латинською мовою. Він формує вміння ретельно аналізувати лінгвістичні явища, що є корисним для студентів філологічних, історичних, медичних, фармацевтичних, біологічних та юридичних спеціальностей. Щоб підтримувати постійну мотивацію до вивчення латинської мови за допомогою граматико-перекладного методу, важливо розвинути низку ключових умінь та навичок. Це допоможе студентам глибше усвідомити освітній процес та побачити його практичну цінність. Зокрема, слід розвивати:

- уміння аналізувати граматичний матеріал мови, представлений у довідниках або підручниках, виділяючи в ньому загальні закономірності та специфічні особливості;
- усвідомлення того, що граматики є не менш важливою для розуміння тексту, ніж лексика, і що правильне тлумачення змісту можливе лише за умови граматичної точності;
- засвоєння тезаурусу словотворчих латинських морфем – основ лексичних одиниць, що входять до складу термінології багатьох європейських мов;
- навички розпізнавання знайомих латинських морфем у незнайомих іноземних словах, а також здатність здогадуватися про значення слова на основі морфемного аналізу;
- мотивацію до вивчення кількох європейських мов (особливо романської групи), враховуючи їхню граматичну та лексичну схожість із латинською мовою;
- інтерес до початкового етапу вивчення мови як до інтелектуального процесу, що передбачає вирішення низки завдань на аналогію, логічний аналіз і систематизацію мовних явищ.

Розвиток зазначених умінь не лише сприяє ефективному засвоєнню латини, а й формує важливі когнітивні навички, необхідні у фаховій діяльності. Здобувачі вчаться бачити мову як систему, встановлювати міжмовні зв'язки, критично аналізувати мовні одиниці та застосовувати знання у міждисциплінарному контексті. Такий підхід сприяє не лише успішному опануванню дисципліни, але й підвищує загальний рівень академічної культури майбутніх фахівців.

Впровадження інформаційних технологій в освіту дає можливість вибору оптимального набору технологій для організації освітнього процесу. У навчанні латинської мови часто застосовуються різні освітні технології, які допомагають досягати різноманітних цілей. Зараз активно використовуються різноманітні інтернет-ресурси, мультимедійні презентації (створені, наприклад, у Gamma, Power Point, Canva), мобільні додатки та електронні підручники. За допомогою інформаційних ресурсів мережі Інтернет можна урізноманітнити дидактичні завдання з латинської мови, які зазвичай характеризуються монотонністю. Використання сучасних онлайн-платформ, мобільних додатків, інтерактивних симуляторів і штучного інтелекту для навчання латинській мові могло б значно покращити ефективність і доступність навчання, особливо в умовах дистанційної освіти (Миронова та ін., 2025, с. 35). Зокрема, це дозволило б розвивати вміння читати та перекладати латинські тексти, безпосередньо використовуючи онлайн-матеріали. Також студенти змогли б готувати реферати й аналітичні огляди за допомогою електронних ресурсів, значно поповнюючи свій словниковий запас латинської мови. Цей словниковий запас відображав би певний етап розвитку культури Стародавнього Риму, його соціальний та політичний устрій. Окрім того, такий підхід відкриває можливість глибше ознайомитися з нормами мовленнєвої поведінки, повсякденним життям, релігійними уявленнями та традиціями давньоримської цивілізації. У результаті це сприяє формуванню стійкої зацікавленості у вивченні латинської мови завдяки гармонійному поєднанню мовного, культурно-історичного та міждисциплінарного компонентів. Використання цифрових ресурсів і сучасних інтернет-технологій на заняттях із латини значно підвищує ефективність навчання, роблячи його змістовнішим і ближчим до професійних потреб здобувачів. Залучення таких інструментів сприяє не лише глибшому засвоєнню мовного матеріалу, а й формуванню навичок його практичного застосування у фаховій діяльності. Окремі питання використання інтернет-ресурсів для вивчення латинської мови розглядає О. Балалаєва у своїй статті «Аналітичний огляд електронних ресурсів для вивчення латинської мови», де науковиця

виокремлює як іноземні, так й українські ресурси. Серед закордонних електронних ресурсів вона згадує такі відомі бібліотеки, як Perseus Digital Library та Corpus Scriptorum Latinorum, вважаючи їх найкращим електронними бібліотеками з латинськими текстами, що містять у собі графічні об'єкти та епіграфічні пам'ятки. Також у цій статті науковиця розглядає іноземні курси з латинської мови, а саме Rosetta Stone Latin, та зазначає його як курс для новачків, який допоможе вивчити базові поняття з латинської мови. Окрім зарубіжних джерел, у статті звертається увага й на вітчизняні онлайн-ресурси, зокрема «Рінах» та «Медієвіст», які містять добірки крилатих латинських висловів, граматичні матеріали, зразки контрольних робіт, наукові публікації та тематичну літературу. Частину своєї статті О. Балалаєва присвячує ознайомленню з електронними словниками, де зазначає як найпопулярніші William Whitaker's WORDS та John Madsen Latin-English Dictionary (Балалаєва, 2014).

Сучасні мобільні додатки створюють умови для зручного, захопливого й ефективного опанування мови завдяки інтерактивним ігровим елементам та структурованим навчальним модулям. Особливим плюсом є те, що все це можна робити у зручний час та у комфортному місці. Спробуємо визначити декілька найкращих мобільних застосунків (з точки зору здобувачів) для вивчення латинської мови:

- DUOLINGO: цей додаток відкриває широкі можливості для опанування латинської мови: він допомагає навчитися читати й писати, засвоювати базову лексику та найпоширеніші фрази, розуміти й застосовувати основні граматичні правила, а також перекладати прості тексти з латини на сучасні мови і навпаки. Крім того, інтегровані аудіоматеріали сприяють розвитку навичок сприймання мови на слух, що особливо важливо для формування цілісної мовної компетентності. Зручний інтерфейс та використання гейміфікованих елементів суттєво підвищують зацікавленість користувачів і стимулюють їх до постійного навчання. Проте, цей додаток має і свої мінуси. Наприклад, кількість вправ, які можна виконати, обмежується наявністю так званих «життів» або «сердечок», що може знижувати темп навчання та переривати засвоєння матеріалу. Крім

того, відсутність докладних граматичних пояснень може спричиняти труднощі з розумінням мовних структур і викликати плутанину на більш складних етапах. Для глибшого засвоєння матеріалу рекомендується поєднувати використання додатку з іншими освітніми ресурсами;

- QUIZLET: однією з основних переваг цього додатка є функція індивідуалізації навчання: користувач може самостійно відбирати найбільш складну для нього лексику, створювати картки для кращого запам'ятовування та перевіряти знання за допомогою тестів. Саме цей додаток є чудовим помічником для значного розширення словникового запасу латинської мови. Водночас додаток має і певні мінуси: обмежений обсяг навчального матеріалу та потреба користувачів самостійно підбирати або створювати потрібний словниковий запас, що іноді викликає певні труднощі;

- MEMRISE: головним завданням цього додатка є збільшення словникового запасу та вдосконалення вимови. Серед його переваг – організація лексики за тематичними категоріями. Крім того, програма включає різні види вправ, серед яких особливу увагу привертають інтервальні повторення та створення оригінальних асоціацій для кращого запам'ятовування слів. У додатку також передбачені відеоматеріали з носіями мови, що допомагають розвивати навички сприйняття різних діалектів і акцентів. Однак ця опція не повною мірою відповідає потребам вивчення латини, оскільки мова не має живих носіїв. Хоча, як альтернатива, латинські тексти могли б озвучувати представники різних країн;

- BUSUU: у додатку представлені завдання, спрямовані на розвиток усіх чотирьох основних мовних навичок: читання, аудіювання, говоріння та письма. У користувачів додатку є можливість вивчення лексики різної тематики, а також ознайомлення з базовими правилами та граматичними конструкціями. Особливо варто відзначити різноманітність форматів: картки зі словами, інтерактивні аудіодіалоги, відеоматеріали, адаптовані статті з медіа та вправи на закріплення. Очевидним плюсом є можливість спілкуватися з носіями мови або з представниками різних країн, що допомагає створити відчуття мовного середовища. Проте деякі користувачі зауважують, що структура курсу

латинської мови в BUSUU недостатньо гнучка. Вона не враховує особливості латини як класичної, а не розмовної мови. Відсутність поглиблених пояснень граматики та контекстного аналізу може ускладнити засвоєння матеріалу для тих, хто прагне ґрунтовного розуміння. Попри це, додаток все ж є цінним доповненням до основного навчального курсу, особливо для початківців;

- DROPS: цей додаток буде зручним для тих, хто хоче розширити свій словниковий запас, адже програма орієнтована лише на запам'ятовування нових слів різноманітної тематики. Відсутні вправи на розвиток граматичних навичок, розуміння прочитаного чи аудіювання. Вивчення лексики базується на візуальному сприйнятті, а не на перекладі рідною мовою – кожне слово ілюструється відповідною картинкою, а всі завдання на перевірку знань містять елементи гри. Варто зазначити, що у додатку відсутні детальні пояснення правил латинської граматики, що робить складним сприйняття загальної структури мови. Також є обмеження у практичних завдань, відсутній контекст у слів, що обмежує їх розуміння та використання на практиці. Проте слід усвідомлювати, що Інтернет виступає лише як допоміжний технічний інструмент в освітньому процесі, і для досягнення найкращих результатів його потрібно вдало поєднувати з методичною побудовою занять. Інтернет виступає потужним джерелом додаткової інформації. У процесі навчання важливо навчити здобувачів освіти критично ставитися до отриманої інформації, оцінювати її достовірність, авторитетність джерел, розвивати медіаграмотність і цифрову компетентність. З цією метою викладач повинен виконувати провідну роль – не лише координатора пошуку, а й наставника, який допомагає структурувати, інтерпретувати й осмислювати інформацію в контексті теми заняття. Правильно сплановане заняття, чітко сформульовані дидактичні цілі та продумана інформаційна база є запорукою успішної інтеграції цифрових технологій у навчання латинської мови.

Однією з ключових труднощів у вивченні латинської мови є її внутрішня складність, а також обмежений доступ до сучасних перекладів латинської літератури сучасними мовами, що ускладнює глибоке розуміння оригінальних текстів та їх культурного контексту. Не може не тішити те, що сьогодні для

полегшення перекладу великих обсягів текстів можна скористатися автоматизованими перекладачами на основі штучного інтелекту (ШІ). Штучний інтелект може слугувати корисним інструментом для перекладу текстів латинською мовою, однак при цьому виникає низка специфічних труднощів, пов'язаних із природою стародавніх мов. Хоча системи ШІ добре справляються з перекладом нескладних або часто вживаних латинських фраз, вони можуть помилятися у випадках з архаїчними структурами, поетичними текстами чи філософською термінологією. Серед найпопулярніших автоматизованих перекладацьких сервісів можна виділити DeepL, Google Translate та Microsoft Translator. ChatGPT також здатний перекладати тексти. Це мовна модель широкого профілю, розроблена для ведення діалогу та генерації відповідей на основі наданого контексту. На відміну від традиційних перекладачів, ChatGPT не опрацьовує окремі слова або речення ізольовано, а аналізує їх у ширшому контексті всієї розмови. Завдяки цьому модель здатна краще враховувати стилістичні особливості, підтексти та синтаксичні нюанси. Для оцінки ефективності даного інструменту було здійснено тестування перекладу латинських текстів, що мають офіційні версії перекладу, під час якого порівнювалися результати двох відомих систем машинного перекладу – Google Translate та ChatGPT. Обрана стратегія була прозорою та неупередженою: латинський текст надавався для перекладу згаданим системам, після чого отримані результати ретельно вивчалися та порівнювалися з еталонними версіями для оцінки їхньої точності. Під час тестування здатності ChatGPT до сприйняття латини виявляється, що модель розпізнає та використовує латинську лексику. Хоча її можливості не сягають досконалості професійного перекладача або досвідченого латиніста, спроби передати зміст за допомогою латинських слів і фраз, безперечно, заслуговують на схвалення. Слід зазначити, що ChatGPT іноді допускає граматичні помилки, зокрема в дієвідмінюванні та відмінюванні іменників. Проте навіть попри ці похибки, створювані нею відповіді залишаються зрозумілими для тих, хто володіє латинською мовою на базовому чи середньому рівні. Модель має можливість інтерпретувати уривки з текстів

латинською мовою, надаючи користувачу загальне уявлення про зміст твору. Це особливо корисно під час роботи з важкими або неоднозначними фрагментами тексту. Однак, варто попередити, що не потрібно повністю покладатись на ChatGPT у перекладі. Хоча розуміння латинського синтаксису у ChatGPT покращується, воно все ще не є досконалим. Модель досить часто робить граматичні помилки, неправильно перекладає форми дієслів, не узгоджує прикметники з іменниками, не враховує значення суфіксів та префіксів, що не сприяє правильному та точному перекладу, вживанню синтаксичних конструкцій. Такі недоліки можуть бути помітними досвідченим користувачам. Можливі граматичні та синтаксичні помилки, а також неточності в орфографії, зумовлені залежністю моделі від уже наявних перекладів у її базі знань. Для того, щоб підвищити якість перекладу латинських текстів моделлю, в подальшому необхідно працювати над вдосконаленням правил граматики та синтаксису. Також критично важливо значно розширити базу латинських текстів, на яких навчається модель, і покращити використання класичних словників латинської мови. Крім того, слід запровадити контекстно чутливий підхід до перекладу, який дозволить враховувати нюанси значення слів та фраз залежно від їхнього оточення в реченні та загального змісту тексту. Ці вдосконалення значно підвищать точність і надійність відповідей ChatGPT. Загальні результати порівняння засвідчили, що ChatGPT продемонстрував кращу якість перекладу, ніж Google Translate. Це ще раз підкреслює значну перевагу ChatGPT як перекладацького інструменту. Він виявляється корисним не лише для загального користування при вивченні латинської мови, а й для виконання фахового перекладу спеціалізованих латинських текстів, де потрібна особлива точність та врахування нюансів змісту. Останнім часом здобувачі досить часто використовують ChatGPT, щоб ставити запитання щодо вправ з латини та пояснення граматичних явищ в текстах. В цьому випадку цей інструмент може бути корисним. Втім, самі здобувачі зазначають, що система часто припускається помилок. Коли вони сумніваються у відповідях штучного інтелекту, він іноді визнає помилки, відповідаючи: «Дякую за зауваження, я

помилився». Ще одним недоліком є те, що замість посилання на офіційні правила зі встановлених джерел, ШІ іноді формулює власні правила, які не завжди є загальноприйнятими. Отже, ChatGPT, безумовно, є дуже корисним виконання перекладів речень та текстів, а також для знайомства з граматиною, хоча знову ж таки інструмент має схильність вигадувати відповіді, тобто, галюцинує. Іноді ChatGPT формулює відповіді занадто узагальнено або недостатньо точно, тому користувачеві може знадобитися переформулювати своє запитання або чіткіше окреслити його суть. Як показує практика, змінивши формулювання, можна отримати більш точну й змістовну відповідь, а сам сервіс навіть може визнати попередню помилку та вибачитися за неї. Отже, важливо вміти грамотно взаємодіяти з цією технологією – зокрема, правильно ставити запити, критично оцінювати відповіді та, за потреби, уточнювати інформацію. Такі основні правила підвищують ефективність використання штучного інтелекту як у навчанні, так і в дослідженнях. Ми сподіваємося, що ШІ властиве постійне самовдосконалення і покращення, адже його бази даних поповнюються діалогами та запитам користувачів.

Реалії сучасності такі, що наполегливо вимагають впровадження інновацій в освітній процес та застосування інтерактивних методів навчання. Його головна суть полягає у взаємодії між викладачем і студентом, між самим студентом та навчальною групою – з одночасним використанням інноваційних технічних засобів. Інтерактивне навчання базується на опосередкованій взаємодії з кожним здобувачем через освітнє середовище або групу. Основою цього підходу є активне залучення всіх учасників освітнього процесу до спільної діяльності, у якій кожен може зробити свій внесок, поділитися ідеями, аргументами, думками – і саме в такій співпраці відбувається глибше опанування навчального матеріалу. Інтерактивні методи викладання іноземних мов охоплюють різноманітні техніки, що максимально стимулюють комунікативну активність здобувачів і зосереджені на особистісному підході. Це повністю відповідає вимогам сучасного полікультурного світу та сучасним освітнім принципам. Успішного результату можливо досягти через такі інтерактивні методи навчання

як дискусії, круглі столи, рольові ігри, «мозковий штурм», підготовка проєктів, інтерактивні екскурсії тощо. Активність викладача поступається місцем активності здобувачів освіти, максимізується передача ініціативи навчання самому здобувачеві. Цей підхід, що базується на співпраці, не лише сприяє розвитку мовної компетентності, але й виховує критичне мислення, креативність, самостійність та відповідальне ставлення до навчання, готуючи здобувачів до успішної реалізації в сучасному світі.

Серед мовознавців побутує думка, що інтерактивні методи навчання не цілком підходять для опанування латинської мови, адже її нерідко сприймають як «мертву» мову, що не використовується для активного спілкування у сучасному світі. Водночас курс латинської мови має свою специфіку й не може повною мірою відповідати всім принципам інтерактивних методів, характерних для викладання живих іноземних мов, адже серед головних засад цих методів – рольова гра та її варіації. Інтерактивні методи досить успішно застосовуються у закладах вищої освіти Великої Британії, США, Італії, Іспанії, Австрії та Португалії. Така інтеграція дозволяє зробити вивчення латини більш привабливим, підвищує мотивацію здобувачів та сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Онлайн-ресурси дозволяють реалізовувати групову взаємодію, опитування, миттєвий зворотний зв'язок. Такі платформи, як Google Forms, Padlet, Kahoot та Wordwall, широко застосовуються для повторення та закріплення лексики й граматичних конструкцій. Одним з інтерактивних методів, які можна використовувати на заняттях з латинської мови, є «мозковий штурм». Як зазначають науковці В. Кузьмін, О. Хміль, І. Воронюк у своєму дослідженні: «Мозковий штурм дає змогу активно залучатися до процесу навчання, генерувати нові ідеї та розвивати критичне мислення. Цей метод допомагає створити сприятливу атмосферу для спільної праці, де кожен здобувач освіти може зробити свій внесок та висловити думки; сприяє розвитку комунікативних навичок, співпраці та творчого мислення; крім того, мозковий штурм допомагає розвивати навички розв'язання проблем, пошуку

альтернативних шляхів дії та критичного мислення» (Кузьмін та ін., 2023, с. 66). Метою застосування «мозкового штурму» є можливість не проводити оцінювання відповідей на практичних заняттях з латинської мови. Критика помилок студентів не допускається, учасники повинні бути впевнені, що їх оцінюють за змістом роботи, а не за формою. Кількість запитань є численною: кожен здобувач має можливість не лише задавати питання, але й давати відповіді. На завершальному етапі відбираються найкращі відповіді. Найпопулярнішим на заняттях з латинської мови є груповий мозковий штурм. Цей метод, який також називають класичним або традиційним мозковим штурмом, передбачає генерацію ідей у групі (Миронова & Кириллова, 2025, с. 92). Застосування інтернет-технологій дає можливість використовувати електронний мозковий штурм, що сприяє зменшенню страху оцінювання, хвилювання при відповіді чи обговоренні проблеми у групі, забезпечує анонімність.

Метод проєктного навчання виник у 1920-х роках і пов'язаний з іменем американського педагога Вільяма Кілпатріка. Основна ідея цього підходу полягає у сприянні самостійному навчанню через пошук і використання необхідної інформації. Це досягається шляхом розв'язання практичних завдань або вирішення проблем, що з'являються в процесі реалізації певного проєкту. В результаті освітній процес стає активним дослідницьким досвідом, де здобувачі виступають головними учасниками, а роль викладача зводиться до наставника та модератора. Завдяки проєктам майбутні фахівці вчаться мислити активно й самостійно, що узгоджується з когнітивним підходом, і сприяє розвитку дослідницьких навичок. Проєктна діяльність є актуальною, оскільки формує вміння працювати в команді, сприяє вихованню таких моральних якостей, як взаємодопомога, творчість, критичне мислення. На заняттях з латинської мови здобувачі працюють із довідковою літературою, словниками, комп'ютерами, телефонами, що забезпечує безпосередній контакт з мовою, чого не дає робота виключно з підручником.

Іншим прикладом інтерактивного методу є динамічний переказ, який передбачає викладення тексту з використанням елементів акторської майстерності. Студентам пропонується опрацювати міф із чітко сформованим сюжетом. Їхнім завданням є переклад цього міфу українською, а потім переказ латинською мовою, вибравши роль одного з персонажів або ж ведучи розповідь від імені третьої особи. Такий вид роботи не лише допомагає міцніше засвоїти граматичні структури, зокрема зміни у закінченнях дієслів, іменників та прикметників, а й сприяє кращому засвоєнню лексики та правильному використанню різних частин мови, наприклад, займенників.

Іншим елементом інтерактивного навчання є гра. Існує багато її варіантів: гра-загадка, гра-імітація, лексична гра тощо. Сьогодні особливо популярними є комп'ютерні ігри. Створення ігор для вивчення іноземної мови можливе за допомогою численних сайтів і додатків. Цей вид діяльності значно посилює пізнавальний інтерес та стимулює розвиток когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять, сприйняття, уява та здатність приймати рішення. Використання комп'ютерних ігор дозволяє ефективно оцінити рівень засвоєння як граматичного, так і лексичного матеріалу, а також якість виконання домашніх завдань. Для підтримки мотивації студентів і уникнення перенавантаження навчальним матеріалом, представленим лише через ігри, конкурси чи відео, важливо застосовувати різноманітні форми активності. Короткі інтерактивні вправи, регулярна зміна ролей у групі, а також командні змагання допомагають зберігати інтерес і сприяють глибшому засвоєнню навчального матеріалу. Окрім цього, суттєвою перевагою є можливість навчатися у власному темпі: студенти можуть повертатися до раніше опрацьованих тем у зручний час, переглядати граматичні пояснення у відеоформаті або практикувати переклад у онлайн-середовищах.

У процесі опанування латинської мови формувальні засоби оцінювання відіграють ключову роль. Ці інструменти дозволяють моніторити успішність студентів у режимі реального часу та при потребі швидко вносити зміни в освітній процес. Інструменти оцінювання не лише активно залучають здобувачів

до освітнього процесу і підвищують їхню мотивацію, а й допомагають сформувати усвідомлене ставлення до складнощів мови та розвинути вміння їх успішно долати. Формувальне оцінювання, забезпечуючи регулярний зворотний зв'язок, сприяє глибшому засвоєнню здобувачами складних граматичних конструкцій та латинської термінології. Це набуває особливого значення для латини, яка є фундаментом для багатьох наукових галузей. Слід пам'ятати, що формувальне оцінювання насамперед використовується для збору інформації про освітній прогрес здобувачів, а не просто для виставлення оцінок. Далі наведено кілька прикладів застосування формувальних методів оцінювання в курсі латинської мови, які сприяють активній взаємодії між викладачем і здобувачами:

- вивчення лексики: Створити власний словник для вивчення латинських слів, додаючи переклад та особисті асоціації для полегшення запам'ятовування;
- вправи на вивчення граматики: можна сконцентрувати увагу на конкретній граматичній темі, наприклад, відмінах іменників, виконуючи серію вправ із миттєвою перевіркою правильності відповідей та можливістю виправити помилки. Такий підхід сприяє оперативному закріпленню матеріалу та забезпечує ефективний зворотний зв'язок;
- аналіз тексту: прочитати короткий латинський уривок, підготувати анотацію або власні висновки, виділити нову лексику та граматичні конструкції для подальшого опрацювання;
- самооцінка та планування: по завершенню кожного розділу студенти складають індивідуальний план розвитку, визначають свої сильні й слабкі сторони, а також розробляють стратегію подальшого вивчення латинської мови.

Такі персоналізовані завдання стимулюють активне навчання, критичний аналіз та саморегуляцію, дозволяючи здобувачам адаптувати процес вивчення до власних потреб і темпу.

Висновки. Наше дослідження дозволяє дійти висновку, що поєднання традиційних та інтерактивних методів у викладанні латини виявляється вкрай дієвим. Такий підхід забезпечує здобувачам гнучкість в освітньому процесі та

надає повноцінний доступ до якісної освіти. Студентоцентроване навчання передбачає орієнтацію освітнього процесу на потреби, інтереси та когнітивні особливості кожного студента, що особливо актуально у сфері іншомовної підготовки. Це дозволяє здобувачам самостійно керувати засвоєнням знань, враховуючи індивідуальні особливості та здатність організовувати час, дає можливість використовувати різноманітні джерела інформації. Такий підхід дозволяє враховувати різні стилі навчання, рівень мовної компетентності, попередній досвід та навчальні цілі здобувачів. У результаті підвищується якість засвоєння навчального матеріалу, зростає активність, формується стійка пізнавальна мотивація. Дане дослідження відкриває нові можливості для впровадження сучасних підходів у викладанні латинської мови.

Ефективне викладання латинської мови можливе за умови активного використання інноваційних технологій. Інтерактивні методи – це шлях до підвищення ефективності навчання та до збереження зацікавленості у вивченні класичної мови навіть в умовах сучасного цифрового середовища.

Список використаних джерел:

- Балалаєва, О. (2014). Аналітичний огляд електронних ресурсів для вивчення латинської мови. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 40(2), 74–80.
- Болотіна, Є. (2020). Студентоцентризм як прояв людиноцентризму в педагогіці вищої школи. У *Сучасна освіта – доступність, якість, визнання* (с. 13–15). Краматорськ : ДДМА.
- Кузьмін, В., Хміль, О., & Воронюк, І. (2023). Технології мозкового штурму як інструмент для підвищення мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, (4), 64–69.
- Миронова, Л.А., & Кириллова, М. Д. (2025). Розвиток креативного мислення здобувачів вищої освіти за допомогою методу «Мозковий штурм» в процесі вивчення латинської та англійської мов. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*, (7), 90–94.
- Миронова, Л., Кравченко, О., Горлова, О., & Герман, Л. (2025). Викладання латинської мови як основи для формування професійної лексики майбутніх фахівців. *Інноваційна педагогіка*, 1(79), 34–40.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>